

Z ZDRUŽENIMI MOČMI ZA BOLJŠI NOVI SLOVENSKI PRAVOPIS

Izkoriščam dano možnost, da se odzovem na odgovor spoštovanega profesorja akademika J. Toporišiča. Žal, moram to kratko pisno pojasnilo na profesorjev odgovor oblikovati na način, ki mi ga zapoveduje njegov odgovor, tj. dvodelno – na nestrokovno čustvenostni del in na objektivno strokovni del.

Torej, če začnem od konca profesorjevega odgovora, moram v prid »spodobnosti« razložiti, da sem od l. 1993 do maja 2001 vsakodnevno, brez kakršnih koli daljših dopustov (najdaljši odobreni študijski dopust je bil dvanajst delovnih dni) opravljala vsa redna leksikografska dela – od alfabeteriranja, zbiranja novih besed, onaglaševanja v SSKJ še nevklučenih besed, ki so izšle v Besedišču slovenskega jezika (1998, Založba ZRC SAZU), do pregledovanja in preverjanja ustreznosti oz. ažuriranja slovarskih kvalifikatorjev in kvalifikatorskih pojasnil in poskusnega redigiranja pridevniških in glagolskih iztočnic v okviru projektne skupine za enozvezkovnik (iz tega dela so nastali tudi v tem času objavljeni članki). Od maja 2001 pa vodim delo Leksikološke sekcije, sem odgovorna nosilka slovarskih projektov, ki v tej sekciji nastajajo, in delam vezljivostni slovar slovenskih glagolov. Stroške študija sem si (tudi po lastni želji) v celoti plačala sama. V skupino za novi SP pa sem bila povabljen še, ko se je delo krepko prevažalo v drugo polovico, v smislu: »No, pa pridi še ti, da bomo večja vojska!«

Na žalost in škodo uporabnikov novega SP lahko ugotavljam, da profesor ni ovrigel nobene od mojih treh izhodiščnih ugotovitev, oblikovanih z vidika vezljivostne aktualizacije starih in novih glagolov, ki so: 1) SP ne upošteva žive in aktualne jezikovne rabe, 2) Označevanje glagolov oz. njihovega pomenja je neustrezno oz. ni dovolj povedno, 3) V neažuriranem ponazarjalnem gradivu (primerjalno s SSKJ-jem) določena vezavnost oz. vezljivost ni dovolj eksplicitno ali pa sploh ni izražena. K točki 1) profesor pripominja, da »veliko lepih novih primerov vezljivosti«, ki jih navajam, ni tudi v SSKJ-ju. Ob tem ugotavlja, da novi SP ni imel niti ambicije niti namena, da bi zajel vso pomenskost glagolov in na njej temelječe vezljivosti. Pri opozorilu, da SP nima pogosteje uporabljenih novejših predponskih tvorjenk tipa *doformulirati*, *polastniniti*, *predefinirati*, *vprogramirati*, *oposamezniti* me pošilja gledat glagole kot *dokuhati*, *pomleti*, *preoblikovati*, *uzavestiti*, *oglušeti* ali pa kar v »predponse sestavke novega SP«. In še, ali je za sodoben normativni priročnik res lahko merilo to, da ima *hiševati*, *guzniti* tudi Pleteršnik? Torej, kaj je bilo narejenega v smislu upoštevanja živosti in aktualnosti jezika?! V komentarju k točki 2) profesor ugotavlja, da sem si zapomnila, kaj pomenijo normativne oznake, da pa nisem »zadovoljna« z oznako *poud(arjalno)* – po svoje bi bila bolj vesela, če bi mi ovrigel ugotovitev, da je *poud(arjalno)* zgolj informativno slab nadomestek za SSKJ-jevski oznaki *ekspr(esivno)* in *pren(eseno)*. Pri mojem opozorilnem ločevanju pomenskih razlag glagolov na tiste, ki upravičeno vključujejo določene kvaziudeležence že kot glagolsko pomensko sestavino (*sem*), npr. *kadrovati* 'pridobivati, usposabljati koga za delo', *kolportirati* 'prodajati na terenu', in na tiste, ki v razlago glagolovega pomenja neupravičeno vključujejo tudi že kar vezljivostne udeležence oz. določila, npr. pri *ovekovečiti*

’napraviti ga/jo trajno, neminljivo’, pa gre za očiten nesporazum oz. medsebojno nerazumevanje, kar izraža profesorjeva mimopodučitev »!../ bi ji tudi priporočili spoznanje, da nam je udeleženec tako delovalnik kakor okoliščina !../«. Na enako nepomenskorazločevalnost v pomenskih razlagah opozarjam tudi pri glagolih kot *osušiti/осушити se* in v primerih kot *osvajati kaj : osvajati koga*. In v zvezi z označevanjem pomenskosti še – oslABLJENA oz. pomožniška raba glagolov kot *iznašati, izrekat* v primerih *iznašati/izrekat predloge/pritožbe* bi morala biti označena s pojasnilom, ker bi tako pomenskoscladenjsko utemeljevala tudi oznako prepovedano. Poenostavljena oznaka dvovid(ski) namesto SSKJ-jevskih dov./nedov. oz. nedov./dov. posredno spet zanika vse pogostejšo živo rabo dovršnih predpovinskih tvorjenk tipa *zalfabetirati, zmaterializirati, okarakterizirati* – pa smo spet pri upoštevanju žive aktualne rabe! In *To bom jaz alfabetiral mimogrede* me kot zgled za dovršno rabo seveda ni prepričal. Zgolj posredno nakazovanje vidskosti z deležniškimi oblikami pa je za uporabnika tovrstnega normativnega priročnika preabstraktno in zato nesprejemljivo.

V točki 3) sem hotela izpostaviti ravno nujo po eksplicitno izraženih posebnostih v okviru leve vezljivosti, npr. osebek kot vršilec ali nosilec dejanja/procesa v *Amerikanizirali so Slovence/umetnost : Priseljenci so se amerikanizirali*, ali ustrezno normativno označeno vedno pogostejšo rabo tudi človeškega osebk v primerih kot *Sin se je končno utiril* ipd. Pri vezavi pa bi morala biti izkazana tudi težnja žive rabe v brezpredložno tožilniškost tipa *solidarizirati boj*, seveda tudi z ustrezno normativno oznako, če je treba. In končno, vsi se zavedamo, da so glagoli s svojo različno prostomorfemskostjo lahko pravi preizkusni kamen za leksikografsko hierahično ureditev iztočnic, podiztočnic in malih podiztočnic – in v zvezi s to ureditvijo sem opozorila na nekatere drugačne možne leksikografske rešitve, ki natančneje upoštevajo stopnjo leksikaliziranosti predložnih in zaimenskih morfemov, npr. *poprijeti za delo* (= leksikalizirani predložni morfem in zato podiztočnica) nasproti *poprijeti za veslo* (= neleksikalizirani predložni morfem in zato mala podiztočnica); in še: *nahajati se* ali *prizadevati si* bi morali biti zaradi leksikaliziranega *se/si* iztočnici nasproti npr. sicer tudi leksikaliziranemu *upati se/si*, ki pa je lahko podiztočnica zaradi vsaj delne pomenskosti že pri *upati* itd. Mislim, da je pri moji utemeljeni problemski izpostavitvi (zaradi prostomorfemskih glagolov) ravno glagolskih iztočnic povsem irelevantno dokazovanje upravičenosti in smiselnosti SP-jevske iztočniške hierarhije na primerih pridevniških in zaimenskih iztočnic.

Sicer pa bi profesor ob vsem povedanem in zapisanem moral biti kvečjemu vesel, da tako vztrajno in na vse načine utrjujemo in po lastnih zmožnostih tudi nadgrajujemo tisto, kar nas je že sam naučil.

Andreja Žele

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani